

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ДОВГОСТРОКОВОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

У статті розглядаються теоретичні основи фінансово-економічного ризику, фінансового моделювання та методи управління підприємством на основі довгострокових моделей розвитку. Виконано аналіз поточного стану фінансово-господарської діяльності підприємства на основі оцінки показників рентабельності, ліквідності та вартості чистих активів. За результати оцінки стану економічної безпеки визначено, що компанія знаходиться в стійкому фінансовому стані. Для подальшої ефективної діяльності підприємства було створено і розроблено сценарій довгострокового розвитку: негативний. Пропонуються рекомендації щодо управління ризиками компанії в залежності від економічного ефекту даних сценаріїв. Було обґрунтовано, що фінансово-економічна модель подальшого розвитку підприємства допоможе керівництву компанії у боротьбі з виникаючими ризиками та у збільшенні капіталізації підприємства.

Ключові слова: фінансово-економічний ризик, капіталізація, планування, моделювання, економічна безпека.

Кравченко Вера, Крижановская Анна

УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИМИ РИСКАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ОСНОВЕ ДОЛГОСРОЧНОЙ МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ

В статье рассматриваются теоретические основы финансово-экономического риска, финансового моделирования и методы управления предприятием на основе долгосрочных моделей развития. Выполнен анализ текущего состояния финансово-хозяйственной деятельности предприятия на основе оценки показателей рентабельности, ликвидности и стоимости чистых активов. По результатам оценки состояния экономической безопасности

определено, что предприятие находится в устойчивом финансовом состоянии. Для дальнейшей эффективной деятельности предприятия было создано и разработано сценарий долгосрочного развития: отрицательный. Предлагаются рекомендации по управлению рисками компании в зависимости от экономического эффекта сценария. Было обосновано, что финансово-экономическая модель дальнейшего развития предприятия поможет руководству предприятия в борьбе с возникающими рисками и в увеличении капитализации предприятия.

Ключевые слова: финансово-экономический риск, капитализация, планирование, моделирование, экономическая безопасность.

Kravchenko Vera, Krizhanovskaya Anna

MANAGEMENT OF FINANCIAL AND ECONOMIC RISKS COMPANIES BASED LONGTERM DEVELOPMENT MODEL

The article deals with the theoretical basis of the financial and economic risks, financial modeling and management methods, based on long-term development financial models. The analysis of the current state of financial and economic activity of the enterprise was based on the assessment of indicators of profitability, liquidity and net asset value. The evaluation of economic security status showed that the company is in a stable financial position. With a view to improving the efficiency of operations of the enterprise, three scenarios of long-term development were created: negative 1. We offer recommendations on company risk management, depending on the economic effect of these scenarios. It has been shown that the financial and economic model of the future development of the company LTD «Telecard-pribor» will help guide the company in dealing with emerging risks, and to increase the company's capitalization.

Keywords: financial and economic risk, capitalization, planning, modeling, economic security.

Постановка проблеми. Проблема управління ризиком, подолання невизначеності постійно актуальна в будь-якому секторі економіки. Кожний економічний суб'єкт на всіх рівнях відчуває на собі вплив неординарних ситуацій та непередбачених обставин, на

котрі необхідно адекватно та швидко реагувати. Вчасно та ефективно реагувати на ризики запорука стабільного розвитку та позитивного фінансового результату кожного підприємства. Аналіз фінансово-економічних ризиків та їх кількісне вимірювання дозволяє порівняти величину ризику різних господарських операцій та обирати той варіант, який найбільше відповідає обраній підприємством політиці управління господарською діяльністю. Обрана для написання статті довгострокова модель розвитку дозволяє спрогнозувати майбутній економічний результат у взаємозв'язку зі зовнішніми факторами, які впливають на діяльність підприємства. Цим і зумовлена актуальність теми роботи.

Аналіз основних досліджень та публікацій. У перекладі з англійської мови «risk» – це:

- 1) небезпека,
- 2) ступінь невизначеності, вірогідність, можливість,
- 3) ситуація, коли результат будь-якого економічного вибору має випадковий характер, але при цьому відомо імовірнісний розподіл значень цього результату [1, с. 603];
- 4) невизначеність, яка веде до можливості втрат або неотримання доходу в очікуваному розмірі [18, с. 348].

Принциповим доопрацюванням теорії ризику стала ідея мотивації поведінки суб'єктів господарювання, які керуються в процесі економічної діяльності, з одного боку, збільшенням очікуваного доходу, а з іншого боку зниженням рівня ризику, це можна простежити в роботах Дж. Кейнса [7], Ф. Найта [14], Knight F.H. [20] та ін. Існуючі в сучасній економічній літературі трактування терміна «ризик» можна згрупувати в такі групи (табл.1).

Таблиця 1

Класифікація поняття «ризик» у науковій літературі

Автор, джерело	Визначення поняття «ризик»
1	2
<i>Акцент на складовому елементу будь-якої управлінської діяльності</i>	
Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І., [2], Внукова Н. М. [3]	ситуація, коли мають місце невизначеність, конфлікт, наявна багатоваріантність, і коли одночасно не всі альтернативні варіанти однаковою мірою сприятливі
<i>Акцент на імовірність (можливість) помилки або успіху</i>	
Ілляшенко С.М., [6]	можливість або загроза відхилення результатів конкретних рішень або дій від очікуваних

1	2
Кузьмін О.Є., Подольчак Н.І., [10]	ймовірність виникнення втрат, недоотримання прибутків, небажаного розвитку середовища функціонування, відхилення від установлених цілей
Машина Н.І., [13]	імовірність втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоодержання доходів чи появи додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності
Івченко І.Ю., [6], Лопатовський В.Г., [11], Шегда, А.В., Голованенко М.В., [19]	- можливість відхилення від передбачуваної мети, заради якої здійснюється вибрана альтернатива; можливість матеріальних, моральних та інших втрат, пов'язаних з вибраною в умовах невизначеності, альтернативою
<i>Акцент на небезпеці можливих втрат</i>	
Загородній А.Г., Вознюк Г. Л., [5]	усвідомлення небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами
Райзберг Б.А., [16]	це вартісне вираження ймовірності події, що веде до втрат
<i>Акцент на ситуативній характеристиці діяльності або події</i>	
Донець Л.І., [4] Кузнецова І.О., Кравченко В.О., Малютенко О.Ю., [9]	діяльність, пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, у процесі якого є можливість якісно і кількісно оцінити ймовірність досягнення передбаченого результату, невдачі, відхилення від мети
<i>Акцент на ознаці комплексної об'єктивно-суб'єктивної економічної категорії</i>	
Недосекин А. О. [15],	якісна ознака комплексної об'єктивно-суб'єктивної економічної категорії, що виражає можливість відхилення від наміченого, очікуваного результату
Лук'янова В.В., Головач Т.В., [12]	об'єктивно-суб'єктивна категорія, пов'язана з подоланням невизначеності, випадковості, конфліктності в ситуації неминучого вибору, що відображає ступінь досягнення суб'єктом очікуваного результату
Сахарцева І.І., Шляга О.В., [17]	об'єктивна реальність, яку необхідно враховувати під час планування діяльності в майбутньому

Провівши аналіз сліджень у сфері поняття ризику, можна відмітити, що на сьогодні серед науковців немає загальновизнаного визначення терміну ризик. Погляди науковців відрізняються з приводу того чи ризик – це ймовірність чи об'єктивна реальність. Дискусія науковців відбувається при визначенні можливих наслідків ризику, деякі стверджують, що він несе тільки негативний результат, проте є думки, що наслідком ризику може бути як негативний, так і

позитивний результат.

На основі проведеного аналізу, авторами запропоновано власне визначення поняття ризик: ризик – невід'ємна умова для здійснення дії (події) з імовірнісними позитивними або негативними наслідками, що виражається в можливості отримання прибутку або збитку. Таке тлумачення ризику, надало підстави дослідити ризик на основі довгострокової моделі розвитку підприємства.

Метою статті є дослідження системи управління фінансово-економічними ризиками на основі довгострокової моделі розвитку, на підприємстві, що займається виробництвом електроприладів та радіоелектронної апаратури побутового та спеціального призначення; визначення основних ризиків та елементів системи управління ними, побудова концептуальної та математичної моделі управління ризиками.

Основні результати дослідження. Неможливо повністю виключити можливість ризику з підприємницької діяльності. Але так само невід'ємною в житті підприємця є і боротьба з можливими ризиками. Саме обмежене уявлення про ризик – це ототожнення його з можливими «збитками». Однак таке розуміння ризику не відповідає його суті як економічної категорії.

Ключовим завданням менеджменту будь-якого підприємства є максимізація вартості керованої компанії. Саме тому, зміна вартості компанії з точки зору зарубіжної та міжнародної практики, є ключовим ризиком, з яким доводиться стикатися менеджменту в процесі управління ризиками зміни фінансово-економічного стану підприємства.

Для цілей прогнозування майбутньої динаміки основних показників операційно-господарської діяльності підприємства, менеджмент компаній зазвичай використовує інструменти фінансового моделювання, такі як довгострокові фінансові моделі розвитку, ґрунтуючись на результатах побудови яких, менеджмент компаній може приймати управлінські рішення та імплементувати стратегічні й тактичні інструменти підвищення ефективності діяльності компанії, а також аналізувати, як прийняті в майбутньому рішення можуть вплинути на зміну вартості компанії.

На думку Ілляшенко С. М. [7] поняття економічної безпеки підприємства включає в себе фінансову, інтелектуальну, кадрову,

технологічну, правову, екологічну, інформаційну та силову складові. Також до них слід додати ринкову, а також інтерфейсну складову, що характеризує надійність взаємодії з економічними контрагентами підприємства. З точки зору забезпечення економічної безпеки підприємства, ключовою складовою, на нашу думку являється фінансова складова.

Фінансова складова характеризує фінансову забезпеченість підприємства. Про ослаблення фінансової безпеки свідчать: зниження ліквідності; підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості; зниження фінансової стійкості і т. п. За дану складову економічної безпеки відповідають фінансові й економічні служби підприємства. На думку авторів, оцінку фінансової безпеки підприємства можна виконати на основі аналізу його фінансової стійкості, ступінь якої визначається виходячи з достатності обігових коштів (власних або позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності. Оціночними показниками є:

$\pm E_c$ - надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів необхідних для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства;

$\pm E_t$ - надлишок чи недолік власних оборотних коштів, а також середньострокових і довгострокових кредитів і позик;

$\pm E_n$ - надлишок або нестача загальної величини оборотних коштів.

Ці показники відповідають показникам забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування. Вони розраховуються за такими формулами:

$$\pm E_c = E_c - Z, \quad (1);$$

$$\pm E_t = (E_c + K_t) - Z, \quad (2);$$

$$\pm E_n = (E_c + K_t + K_t) - Z, \quad (3);$$

де Z – сума запасів і витрат; E_c – сума власних оборотних коштів підприємства; K_m – середньострокові і довгострокові кредити та позики; K_t – короткострокові кредити і позики. В залежності від значень оціночних показників виділяють п'ять областей фінансової стійкості (областей ризику). Їм можна поставити у відповідність п'ять рівнів фінансової безпеки.

Розрахунок оцінки рівня фінансової безпеки підприємства ТОВ «Телекарт-Прилад» надано (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства ТОВ «Телекарт-Прилад», тис. грн.

№	Показник	Рік		
		2013	2014	2015
1.	Km	14 398	0	0
2.	Kt	10 997	24 410	24 410
3.	Z	36 925	39 238	43 883
4.	Ec	31 945	40 108	47 202
5.	±Ec	-4 980	870	3 319
6.	±Et	9 418	870	3 319
7.	±En	20 415	25 280	27 729

на
року

Дані розрахунків таблиці 2 свідчать, що кінець 2015 ТОВ «Телекарт-Прилад»

характеризується абсолютною фінансовою стійкістю та абсолютною безпекою (коли для функціонування підприємству достатньо власних оборотних коштів) оскільки показники Ec, Et и En істотно більше нуля.

Для побудови довгострокових фінансових моделей був сформований достатній масив інформації для складання різних сценаріїв подальшого розвитку ТОВ «Телекарт-Прилад» із застосуванням інструментів довгострокового фінансового моделювання.

Головною метою побудови довгострокових фінансових моделей в рамках обраних сценаріїв майбутнього розвитку підприємства є оцінка ключового ризику, що стоїть перед менеджментом компанії - зміни вартості підприємства.

У системі довгострокового планування передбачається, що майбутнє може бути визначене на основі показників діяльності підприємства в минулому шляхом екстраполяції. Екстраполяція - поширення встановлених у минулому тенденцій на майбутній період.

Іншими словами, розробники довгострокового плану виходять з передумови, що в майбутньому умови діяльності підприємства не погіршуватимуться (а може, навіть будуть кращими), а підсумки

діяльності - кращими порівняно з минулим.

Для цілей оцінки поточної ринкової вартості підприємства авторами був застосований метод дисконтування грошових потоків (ДЕП.) з урахуванням наведеної термінальної вартості з додаванням вартості чистих активів підприємства (ліквідаційною вартістю).

Визначення прогнозного періоду залежить від обсягу інформації, достатньої для підготовки прогнозу, що дозволяє передбачити величину грошових потоків.

В якості прогнозного береться період, що триває до тих пір, поки темпи зростання компанії не стабілізуються (передбачається, що в постпрогнозний період повинні мати місце стабільні довгострокові темпи зростання або нескінченний потік доходів).

Розглянемо сформовану згорнуту фінансову модель для нейтрального сценарію розвитку подій (табл. 3).

Таблиця 3

Нейтральний сценарій розвитку підприємства
ТОВ «Телекарт-Прилад»

Основні показники діяльності	2013	2014	2015	2016 (П)	2017 (П)
Сукупний обсяг доходів підприємства, тис. грн.	33 281	49 587	57 338	63 072	69 379
Фінансовий результат до амортизації, фінансових витрат та оподаткування, тис. грн.				10 482	12 254
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	49	-2 328	2 770	1 174	2 591
Загальна ліквідність	1,70	1,41	1,27	1,34	1,42
Швидка ліквідність	0,47	0,38	0,64	0,69	0,75
Рентабельність продажів, %	0,15	-4,69	4,83	1,86	3,74
Рентабельність активів, %	0,05	-2,94	2,53	1,02	2,12
Вартість чистих активів, тис. грн.	46 670	41 007	39 158	40 332	42 923

У результаті проведеного моделювання майбутньої динаміки фінансового стану підприємства в рамках нейтрального сценарію

розвитку подій, була сформована оцінка поточної капіталізації компанії на рівні в 71 721 тис. грн.

У разі реалізації нейтрального сценарію розвитку подій, загальний фінансовий стан ТОВ «Телекарт-Прилад» покращиться, в чому можна переконатися, проаналізувавши динаміку показників ліквідності, рентабельності, а так само показника вартості чистих активів: значення коефіцієнта загальної ліквідності, що характеризує достатність обсягу оборотних активів для цілей покриття поточних зобов'язань компанії виросте в 2018 році до позначки в 1,51 з 1,27 (на кінець 2015 року) (рис. 1).

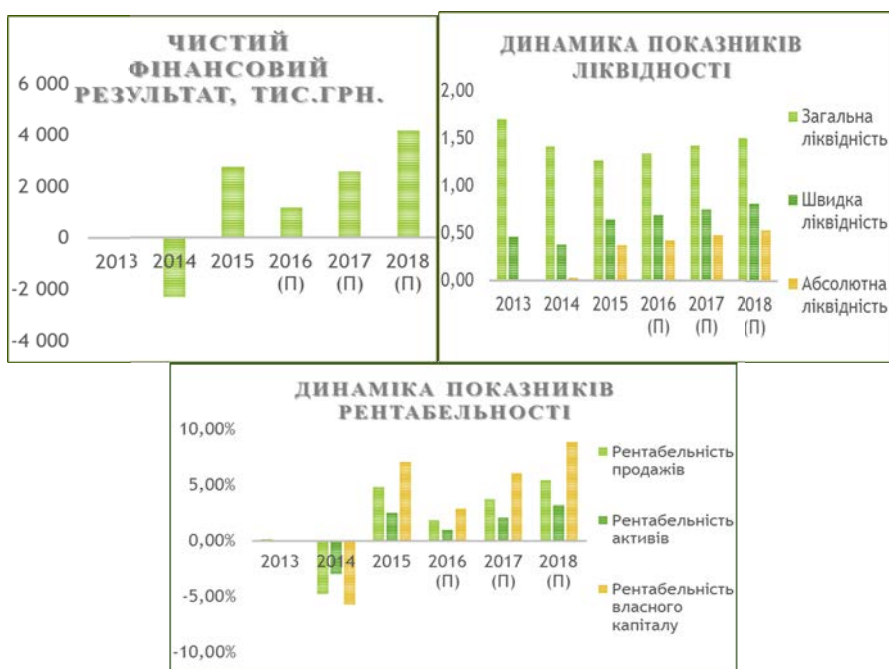

Рис. 1. Динаміка основних фінансових показників для нейтрального сценарію

У результаті проведеного моделювання майбутньої динаміки фінансового стану ТОВ «Телекарт-Прилад» в рамках нейтрального

сценарію розвитку подій, була сформована оцінка поточної капіталізації компанії на рівні в 71 721 тис. грн.

У разі реалізації нейтрального сценарію розвитку подій, загальний фінансовий стан підприємства покращиться, в чому можна переконатися, проаналізувавши динаміку показників ліквідності, рентабельності, а так само показника вартості чистих активів: значення коефіцієнта загальної ліквідності, що характеризує достатність обсягу оборотних активів для цілей покриття поточних зобов'язань компанії виросте в 2018 році до позначки в 1,51 з 1,27 (значення на кінець 2015 року).

Показники швидкої ліквідності і абсолютної ліквідності так само значно виростуть.

Рекомендації щодо управління фінансово-економічними ризиками в рамках реалізації нейтрального сценарію:

– для досягнення запланованих показників за загальним обсягом реалізації продукції менеджменту ТОВ «Телекарт-Прилад» необхідно підвищити ефективність своєї діяльності в рамках збуту своєї продукції, зокрема, розширити кількість каналів продажів, запланувати заходи, провести оптимізацію мотиваційної складової комерційних підрозділів, а так само своєчасне реагувати на зміни в конкурентному середовищі;

– підтримка необхідної маржинальності в розрізі собівартості виробництва можна забезпечити за рахунок підвищення ефективності контролю за витрачанням ресурсів, зокрема, імплементував програми підвищення якості витрачання ресурсів, а також програми контролю витрачання матеріалів;

– для того що б розширити виробничу лінійку продукції, менеджменту підприємства варто на дальньому кінці горизонту планування розглянути можливість запуску нових інвестиційних проектів.

Розглянемо сформовану згорнуту фінансову модель для позитивного сценарію розвитку подій ТОВ «Телекарт-Прилад» (табл. 4).

Реалізація позитивного сценарію розвитку подій, при дотриманні менеджментом ТОВ «Телекарт-Прилад» рекомендацій, дозволить на горизонті планування 2016-2018 років домогтися економічного ефекту в обсязі 20529 тис.грн. Капіталізація ТОВ

«Телекарт-Прилад» при цьому сценарії розвитку подій (на кінець 2015 року) складе 93511 тис. грн.

Таблиця 4

Позитивний сценарій розвитку підприємства
ТОВ «Телекарт-Прилад»

Основні показники діяльності	2013	2014	2015	2016 (П)	2017 (П)	2018 (П)
Сукупний обсяг доходів підприємства, тис. грн.	33 281	49 587	57 338	68 806	82 567	99 080
Фінансовий результат до амортизації, фінансових витрат та оподаткування, тис. грн.	8 536	4 028	8 573	12 635	17 224	22 846
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	49	-2 328	2 770	2 896	6 567	11 065
Загальна ліквідність	1,70	1,41	1,27	1,36	1,49	1,66
Швидка ліквідність	0,47	0,38	0,64	0,71	0,82	0,96
Рентабельність продажів, %	0,15	-4,69	4,83	4,21	7,95	11,17
Рентабельність активів, %	0,05	-2,94	2,53	2,48	5,14	7,69
Вартість чистих активів, тис. грн.	46 670	41 007	39 158	42 054	48 622	59 687

У результаті проведеного моделювання майбутньої динаміки фінансового стану підприємства в рамках позитивного сценарію розвитку подій, була сформована оцінка поточної капіталізації компанії на рівні в 93 511 тис. грн.

У разі реалізації позитивного сценарію розвитку подій, загальний фінансовий стан підприємства значно покращиться, в чому можна переконатися, проаналізувавши динаміку показників ліквідності, рентабельності, а так само показника вартості чистих

активів: значення коефіцієнта загальної ліквідності, що характеризує достатність обсягу оборотних активів для цілей покриття поточних зобов'язань компанії виросте в 2018 році до позначки в 1,66 з 1,27 (на кінець 2015 року) (рис. 2).

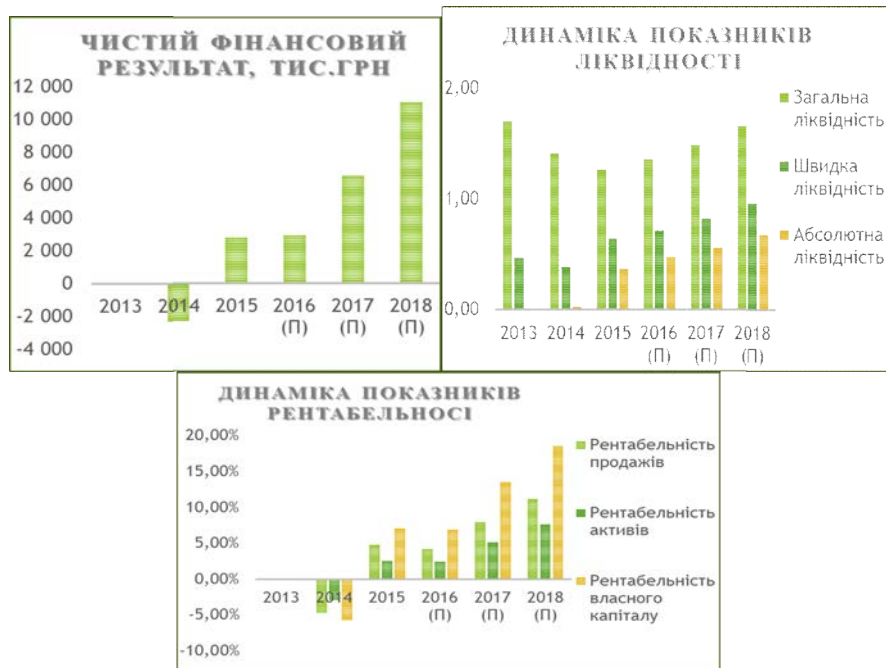

Рис. 2. Динаміка основних фінансових показників для позитивного сценарію

Показники швидкої ліквідності і абсолютної ліквідності так само значно виростуть. Значення показника рентабельність продажів зросте в 2018 році до 11,17% з 4,83% в 2015 році. Рентабельність активів в 2018 році збільшиться на 5,16% в порівнянні із значенням на кінець 2015 року, а рентабельність власного капіталу збільшиться в 2018 році на 11,46% в порівнянні із значенням за аналогічний показник в 2015 році.

Динаміка вартості чистих активів (ВЧА) показує, що в разі реалізації нейтрального сценарію, загальне фінансово-економічний

стан компанії буде демонструвати позитивну динаміку. Рекомендації щодо управління фінансово-економічними ризиками в рамках реалізації позитивного сценарію:

- для досягнення запланованих показників за загальним обсягом реалізації продукції менеджменту ТОВ «Телекарт-Прилад» необхідно підвищити ефективність своєї діяльності в рамках збуту своєї продукції, зокрема, розширити кількість каналів продажів, запланувати заходи, провести оптимізацію мотиваційної складової комерційних підрозділів, а так само своєчасне реагувати на зміни в конкурентному середовищі;

- підтримка необхідної маржинальності в розрізі собівартості виробництва можна забезпечити за рахунок підвищення ефективності контролю за витрачанням ресурсів, зокрема, імплементовані програми підвищення якості витрачання ресурсів, а також програми контролю витрачання матеріалів;

- для того що б розширити виробничу лінійку продукції, менеджменту ТОВ «Телекарт-Прилад» варто на дальньому кінці горизонту планування розглянути можливість запуску нових інвестиційних проектів;

- сформований обсяг вільних грошових коштів може бути (за рішенням менеджменту ТОВ «Телекарт-Прилад») спрямований на депозити в кредитні організації, в результаті чого, обсяг чистого прибутку істотно зросте;

- у разі реалізації позитивного сценарію розвитку подій, менеджмент ТОВ «Телекарт-Прилад» буде мати у своєму розпорядженні достатню кількість коштів для розгляду поглинання постачальників своїх витратних матеріалів, тим самим в перспективі, знизивши свої витрати на виробництво продукції.

Розглянемо сформовану згорнуту фінансову модель для негативного сценарію розвитку подій ТОВ «Телекарт-Прилад» (табл. 5).

У результаті проведеного моделювання майбутньої динаміки фінансового стану ТОВ «Телекарт-Прилад» в рамках негативного сценарію розвитку подій, була сформована оцінка поточної капіталізації компанії на рівні в 54 323 тис. грн.

Таблиця 5

Негативний сценарій розвитку ТОВ «Телекарт-Прилад»

Основні показники діяльності	2013	2014	2015	2016 (П)	2017 (П)	2018 (П)
Сукупний обсяг доходів підприємства, тис. грн.	33 281	49 587	57 338	63 072	69 379	76 317
Фінансовий результат до амортизації, фінансових витрат та оподаткування, тис. грн.	8 536	4 028	8 573	7 328	8 785	10 423
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	49	-2 328	2 770	-1 349	-184	1 127
Загальна ліквідність	1,70	1,41	1,27	1,30	1,35	1,41
Швидка ліквідність	0,47	0,38	0,64	0,66	0,68	0,71
Рентабельність продажів, %	0,15	-4,69	4,83	-2,14	-0,26	1,48
Рентабельність активів, %	0,05	-2,94	2,53	-1,20	-0,16	0,92
Вартість чистих активів, тис. грн.	46 670	41 007	39 158	37 809	37 625	38 752

У разі реалізації негативного сценарію розвитку подій, загальний фінансовий стан ТОВ «Телекарт-Прилад» значно погіршиться, в чому можна переконатися, проаналізувавши динаміку показників ліквідності, рентабельності, а так само показника вартості чистих активів: значення коефіцієнта загальної ліквідності, що характеризує достатність обсягу оборотних активів для цілей покриття поточних зобов'язань компанії виросте в 2018 році до позначки в 1,41 з 1,27 (значення на кінець 2015 року) (рис. 3).

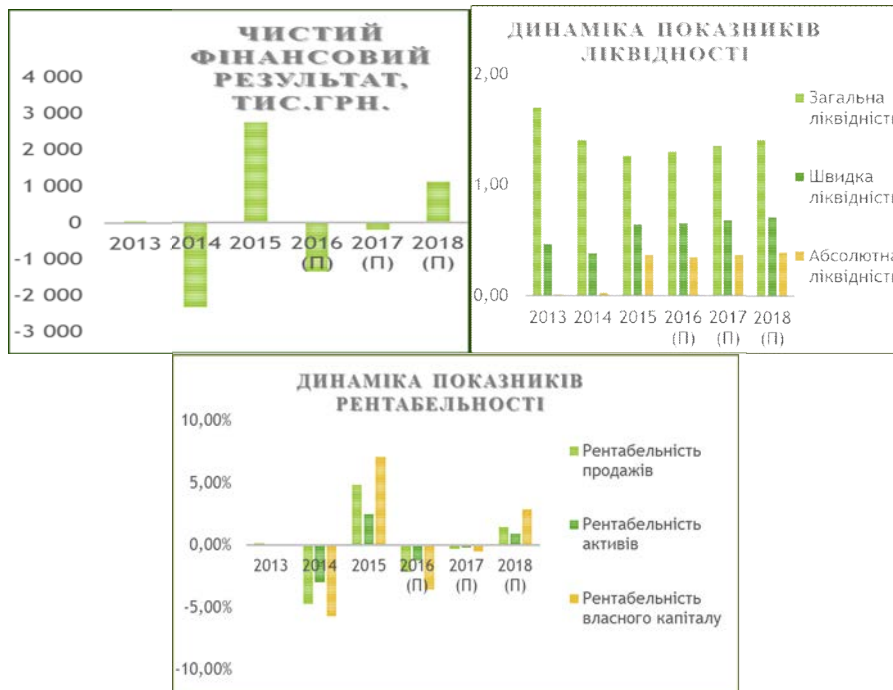

Рис. 3. Динаміка фінансових показників ТОВ «Телекарт-Прилад» для негативного сценарію

Показники швидкої ліквідності і абсолютної ліквідності продемонструють незначне зростання. Значення показника рентабельність продажів знизиться в 2018 році до 1,48% з 4,83% в 2015 році. Рентабельність активів в 2018 році знизиться на 1,61% в порівнянні із значенням на кінець 2015 року, а рентабельність власного капіталу збільшиться в 2018 році на 4,17% в порівнянні із значенням за аналогічний показник в 2015 році.

Рекомендації менеджменту ТОВ «Телекарт-Прилад» щодо управління фінансово-економічними ризиками в рамках реалізації негативного сценарію:

– для запобігання досягненню запланованих показників за загальним обсягом реалізації продукції менеджменту «Телекарт-Прилад» необхідно підвищити ефективність своєї діяльності в рамках

збуту своєї продукції, зокрема, розширити кількість каналів продажів, запланувати заходи, провести оптимізацію мотиваційної складової комерційних підрозділів, а так само своєчасне реагувати на зміни в конкурентному середовищі;

– при реалізації сценарію зростання витрат на собівартість продукції, що виробляється, необхідно вжити превентивних заходів, спрямованих на обмеження зростання подібного класу витрат, в тому числі, укладення довгострокових договорів на поставку сировини, укладання угод про непідвищення цін на продукцію та інших подібних угод;

– з метою запобігання виникнення проблем з ліквідністю, необхідно запланувати проведення програм по накопиченню резервів та запланувати заходи, спрямовані на реструктуризацію поточної боргової навантаженості підприємства.

Сформована довгострокова модель розвитку ТОВ «Телекарт-Прилад» – це ефективний інструмент управління ризиками. Головним прогнозною моделі в довгостроковій перспективі автори вважають, зміну вартості компанії, як в розрізі зміни капіталізації, розрахованої за методом дисконтування грошових потоків, так і в розрізі зміни обсягу суми чистих активів. Ризики зміни капіталізації у випадку реалізації одного зі сценаріїв довгострокової моделі представлено на (рис. 4).

Рис. 4. Ризики зміни капіталізації ТОВ «Телекарт-Прилад» у випадку реалізації одного зі сценаріїв

Сформована згорнута фінансова модель для різних сценаріїв розвитку подій має практичне значення, як для менеджменту ТОВ «Телекарт-Прилад», так і управлінців інших компаній.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загальносвітова практика розглядає фінансове моделювання діяльності підприємства як безперервний процес, за допомогою якого фінансові менеджери формують плани, роблять оцінку сильних і слабких сторін підприємства. Однак, грань між фінансовою моделлю і реалізацією запланованих заходів представлена рухомий, тонкою лінією, яка відділяє наміри від здійснення і реалізації даних планів. До моменту конкретного прийняття управлінського рішення, планові заходи можуть видозмінюватися залежно від конкретних подій. Однак будь-яка фінансова модель лише спрощено виражає взаємозалежності між економічними показниками. Моделі, в яких були б враховані всі складнощі і непередбачені обставини, що виникають в процесі фінансового планування - взагалі ніколи не з'являться, тому що передбачити можливість зміни всіх факторів, що впливають на фінансовий стан підприємства (таким чином знизивши рівень невизначеності до нуля) - просто неможливо.

Повна точність фінансових планів недосяжна: якби це було можливо, то потреба у фінансовому плануванні істотно знизилася, однак менеджмент підприємства має прагнути до формування максимально точного результату фінансового моделювання. У фінансовій моделі повинно бути враховано безліч вимог, умов, припущень, які можна переглядати, що дасть можливість отримати різні варіанти фінансових та операційних планів.

Перспективи подальших наукових розробок у даному напрямку полягають у розробці механізму моніторингу стійкого розвитку підприємства, виділення індикаторів його складових.

Література

1. Англо-русский толковый словарь. Банковское дело. М.: Экономическая школа: ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2005.
2. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. - 480 с.

3. Внукова Н. М. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики: монографія / Н. М. Внукова, В. А. Смоляк. - Х. : ІНЖЕК, 2006. - 182 с.
4. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навч. посіб. - К.: Центр навч. літ., 2006. - 312 с.
56. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. - Львів: Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2005. - 714 с.
6. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: [навчальний посібник] / І.Ю. Івченко. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 344 с.14.
7. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: [навчальний посібник]. - 2-ге вид., доп. і перероб. / С.М. Ілляшенко. - К. : Центр навчальної літератури, 2004. - 220 с.
8. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс : [общая ред. Миневской А. Г. и Осадчей И. И.] – М. : Прогресс, 1978. – 494 с.
9. Кузнецова І.О., Кравченко В.О. Малютенко О.Ю. Визначення чинників ризику в діяльності борошномельних підприємств. Economics and Management: Challenges and Perspectives: Collection of scientific articles. – «East West» Association For Advanced Studies and Higher Education. Vienna, Austria, 2015.- 260. P. 218-224.
10. Кузьмін О.Є. Управління ризиками в інноваційній діяльності: [навч.- метод. посібник]/ О.Є. Кузьмін, Н.Ю. Подольчак, Н.І. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. - 176 с.
11. Лопатовський В.Г. Управління ризиками підприємств за умов нестабільного зовнішнього середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня ек. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (харчова промисловість) / В.Г.Лопатовський – Київ, 2008. – 18 с.
12. Лук'янова В.В. Економічний ризик: [навчальний посібник] / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. - К.: - Академвидав, 2007. - 462 с.
13. Машина Н.І. Економічний ризик та методи його вимірювання: Навч. посіб. - К.: Центр навч. літ., 2003. - 188 с.
14. Найт Ф. Х. Риск, неопределенность и прибыль. – М.: Дело, 352 с.

15. Недосекин А. О. Нечетко- множественный анализ рисков фондовых инвестиций. – СПб.: Тип. «Сезам», 2002. – 211с.

16. Райзберг, А. Современный экономический словарь / А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА-М, 2006.

17. Сахарцева І.І. Ризики економічної діагностики підприємства: [навчальний посібник] / І.І. Сахарцева, О.В. Шляга. - К.: Кондор, 2008. – 380 с.

18. Синки Дж., мл. Управление финансами в коммерческих банках. пер. с англ. 4-го переработанного изд. / под ред. Р.Я. Левиты, Б.С. Пинскера. М.: 1994, Catallaxy. — 820 с.

19. Шегда А.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: [навчальний посібник] / А.В. Шегда, М.В. Голованенко; за ред. А.В. Шегди. - К. : Знання, 2008. - 271 с.

20. Knight F.H. Risk, Uncertainty and Profit, University of Boston Press, Boston 1921, p.233.

1. Anhlo-russkyu tolkovyy slovar'. Bankovskoe delo. M.: Ekonomicheskaya shkola: OLMA-PRESS Obrazovanye, 2005.

2. Vitlins'kyu V.V. Ryzkolohiya v ekonomitsi ta pidpryyemnytv: [monohrafiya] / V.V. Vitlins'kyu, H.I. Velykoivanenko. - K.: KNEU, 2004. - 480 s.

3. Vnukova N. M. Ekonomichna otsinka ryzyku diyal'nosti pidpryyemstv: problemy teorii ta praktyku: monohrafiya / N. M. Vnukova, V. A. Smolyak. - Kh. : INZhEK, 2006. - 182 s.

4. Donets' L.I. Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymiryuvannya: Navch. posib. - K.: Tsentр navch. lit., 2006. - 312 s.

56. Zahorodniy A.H. Finansovo-ekonomichnyy slovnyk / A.H. Zahorodniy, H.L. Voznyuk. - L'viv: Vyd-vo Nats. un-tu "L'vivs'ka politehnika", 2005. - 714 s.

6. Ivchenko I.Yu. Modelyuvannya ekonomichnykh ryzykiv i ryzykovykh sytuatsiy: [navchal'nyy posibnyk] / I.Yu. Ivchenko. - K.: Tsentр uchbovoyi literatury, 2007. - 344 s.14.

7. Ilyashenko S.M. Ekonomichnyy ryzyk: [navchal'nyy posibnyk]. - 2-he vyd., dop. i pererob. / S.M. Ilyashenko. - K. : Tsentр navchal'noyi literatury, 2004. - 220 s.

8. Keynes Dzh. M. Obshchaya teoriya zanyatosty, protsenta y deneh / Dzh. M. Keynes : [obshchaya red. Mynevskoy A. H. y Osadchey Y. Y.] – M. : Prohress, 1978. – 494 s.
9. Kuznetsova I.O., Kravchenko V.O. Malyutenko O.Yu. Vyznachennya chynnykiv ryzyku v diyal'nosti boroshnomel'nykh pidpryyemstv. Economics and Management: Challenges and Perspectives: Collection of scientific articles. – «East West» Association For Advanced Studies and Higher Education. Vienna, Austria, 2015.- 260. P. 218-224.
10. Kuz'min O.Ye. Upravlinnya ryzykamy v innovatsiyniy diyal'nosti: [navch.- metod. posibnyk]/ O.Ye. Kuz'min, N.Yu. Podol'chak, N.I. L'viv: Vyd-vo Nats. un-tu «L'vivs'ka politehnika», 2009. - 176 s.
11. Lopatovs'kyy V.H. Upravlinnya ryzykamy pidpryyemstv za umov nestabil'noho zovnishn'oho seredovyshcha: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya ek. nauk: spets. 08.00.04 – ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy (kharchova promyslovist') / V.H.Lopatovs'kyy – Kyiv, 2008. – 18 s.
12. Luk"yanova V.V. Ekonomichnyy ryzyk: [navchal'nyy posibnyk] / V.V. Luk"yanova, T.V. Holovach. - K.: - Akademydav, 2007. - 462 s.
13. Mashyna N.I. Ekonomichnyy ryzyk ta metody yoho vymiryuvannya: Navch. posib. - K.: Tsentri navch. lit, 2003. - 188 s.
14. Nayt F. Kh. Rysk, neopredelennost' y prybyl'. – M.:Delo,352 s.
15. Nedosekyn A. O. Nechetko- mnozhestvennyy analiz ryskov fondovykh ynvestytsyy. – SPb.: Typ. «Sezam», 2002. – 211s.
16. Rayzberh, A. Sovremennyy ekonomicheskyy slovar' / A. Rayzberh, L. Sh. Lozovskyy, E. B. Starodubtseva. – M. : YNFRA-M, 2006.
17. Sakhartseva I.I. Ryzyky ekonomichnoyi diahnostyky pidpryyemstva: [navchal'nyy posibnyk] / I.I. Sakhartseva, O.V. Shlyaha. - K.: Kondor, 2008. – 380 s.
18. Synky Dzh., ml. Upravlenye fynansamy v kommercheskykh bankakh. per. s anhl. 4-ho pererabotannoho yzd. / pod red. R.Ya. Levuty, B.S. Pynskera. M.: 1994, Catallaxy. — 820 s.
19. Shehda A.V. Ryzyky v pidpryyemnytstvi: otsinyuvannya ta upravlinnya: [nav- chal'nyy posibnyk] / A.V. Shehda, M.V. Holovanenko; za red. A.V. Shehdy. - K. : Znannya, 2008. - 271 s.
20. Knight F.H. Risk, Uncertainty and Profit, University of Boston Press, Boston 1921, p.233.

Рецензент: Балджи М. Д., д.е.н., професор, зав. кафедри економіки та планування бізнесу Одеського національного економічного університету

27.03.2017

УДК 332.1

Кулиев Канан Алиовсат оглы

ОСНОВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

В статье исследована политика социально-экономического развития страны и взаимосвязь региональной политики с этим процессом. Рассмотрена степень сложности регионального социально-экономического развития, наряду с общереспубликанскими факторами развития уделено внимание факторам, вытекающим из роли регионов в этом процессе, использования естественно-экономического потенциала и географического расположения. В статье региональное развитие рассматривается в качестве составной части социально-экономического развития.

Ключевые слова: региональное развитие, устойчивая экономика, социально-экономическая политика, рыночная экономика, мировая экономика.

Кулієв Канан Аліовсат огли

ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В АЗЕРБАЙДЖАНІ

У статті досліджена політика соціально-економічного розвитку країни і взаємозв'язок регіональної політики з цим процесом. Розглянуто ступінь складності регіонального соціально-економічного розвитку, поряд з загальнореспубліканськими факторами розвитку приділено увагу чинникам, що впливають з ролі регіонів в цьому процесі, використання природно-економічного потенціалу та